

Mums raksta...

Kā svinam un svinējām Ziemassvētkus? Pa atmiņu takām...

Mūsu Tēvu zeme! Aplūkoju tās kontūru pasaules kartē. Tāda kā putns ar izplestiem spārniem. Kāpēc viens spārns lielāks? Varbūt viņš dodas ceļā, lai sniegtu lielākus augstumus? Saulei lecot, rītos mēdzu iziet ārā – satikt jaunu dienu, arī svaigā gaisā pavingrot. Esmu pārsteigta par mirdzošo baltumu – kadiķītim katra skujiņa sudrabota! Kur vēl skaistāku vietu uz zemes rast?

Tāču šoreiz par tradīcijām. Par Ziemassvētkiem, ko gaidām. Un par atmiņām. Pagājušā gada II Ziemassvētkos nolēmu aizbraukt pie radiem dziļāk Latgalē. Radi mani uzaicināja uz eglītes pasākumu vietējā skolā. Skolas zālē apņēms siltums. Ir sapulcējušies visu paaudžu ļaudis, svinīgi gērbušies. Bērnu daudz! Tātad, tie ir! Ievēroju meitenīti, kurai uz galvas dzērvītes knābis. Viņa patausta, vai tas vēl vietā. Atceros pati sevi bērībā.

Skatuve. Diezgan trūcīgi dekorēta, jo neesot – kā jau gada beigās – atlicis līdzekļu. Nedaudz zvaigznītes, eņģeļiši. Kreisajā pusē liela, bezgala kupla egle. Gan jau viņu padarījis dzīvu, jo kā dēļ tad viņa tik skaisti noaugusi, kādēļ tad viņai bija jāmirst? Bet nekā! Egli neviens nepiemin. Aizmirsta, tāda kā noputējusi, kā noskumusi viņa nostāvēja. Pat nevienas dekorācijas, svečītes, nevienas tautasdziesmas, nevienas uzrunas par eglīti nedzirdēju. Un man kļuva skumji par šo krāšņo koku. Atceros - esmu gatavojusi vismaz 30 eglīšu vakarus garajos skolotājas darba gados Rudzātos. Tā ir kustējusies, sarunājusies ar skatītājiem, bet galvenais - tā ir mirdzējusi un bijusi lepna.

Nebija līdzekļu! Atceros, ka Rudzātu skolā skolotājs Kazimīrs Anspaks salīmēja tapetes un dungodams sazīmēja tik dzīvus ziemas skatus dibensienai, ka cilvēks it kā dzīvoja mežā nevis uz skatuves. Savu talantu attīstīt viņš bija sācis tālajā Sibīrijā – izsūtījumā. Skola nekad savā vēsturē neaizmirsīs Kazimīru, jo viņa skolēni olimpiādēs Rīgā vienmēr ņēma 1.vietas.

Šoreiz uz skatuves tukšs galds, krēsls, kur sēdēt vecaimātei. Vēl dekorētas ir skatuves malas. Priekšnesums sākas strauji. Meitene lūdz vecaimātei pastāstīt, kā agrāk svinēja Ziemassvētkus. Vecaimāte ada – tāpat tas nav svētku vakars. Un lielākā daļa no sarīkojuma sastāv no šī stāsta. Šķiet, ka pasākumam nav “galvas”. Varbūt tas ir mūsdienīgi? Tomēr šķiet, ka Ziemassvētki ir kaut kas vairāk! Viena daļa atzīmē to tikai kā ēšanas prieku, ar dāvanām, bet otra daļa pievērš uzmanību Kristus bērnībam, Klusajai naktij utt.

Es gaidīju kādu īpašu dzejoli, jo mums ir tik daudz latviešu klasikas. Vai vārda māksla nav modē vairs? Nevienas tautasdziesmas no tik bagātā tautasdziesmu pūra. Reti tagad priekšnesumos kāds tās skandē. Ļoti vajadzētu runāt to vārdiem, tās ir tik labestīgas, tik tikumus nesošas!

Savulaik kā skolotāja esmu sakrājusi sirdī lielu bagātību, centusies iemīlēt vārda mākslu un sniegt to skolēniem. Kādreiz skolēniem lūdzu izrakstīt mīļākās tautasdziesmas. Tas, starp citu, pēc dzejnieka Imanta Ziedoņa parauga! Bērni tās ilustrēja - cik brīnumjaukas grāmatas radās! Nebija neviena, kurš neizpildītu uzdotu.

Atgriežoties pie pasākuma - vecaimāte stāsta, kā svinējuši Ziemassvētkus, bet zālē “atspuls” viņas stāstītajam. Tiesa, visai primitīvs. Gājuši ķekatās (pieci bērniņi paiet bez trokšņa garām skatuvei, arī “Dzērvīte”), pērušies pirtī (uzdot “sutu” aktieriem gan izdevās lieliski) un vilkuši bluķi (es gan neatceros, ka agrāk Latgalē būtu vilkuši bluķi).

Atmiņā uzaust ainas, kā mēs pēckara laikā svinējām Ziemassvētkus. Jā, mēs svinējām Ziemassvētkus arī komunistu laikos! Tie gan bija īsti “laupītāju laiki”. Vispirms izputināja ar briesmīgām nodevām. Kad radās kolhozi, atņēma visu iedzīvi – lopus, labību, mašīnas, mājas. Bija ļoti trūcīgi jādzīvo pēc samērā labajiem Ulmanlaikiem. Sākās nabadzība. Galvenais gardums svētku reizēs bija baltmaize, kāds pīrādžiņš, kāda konfekte.

Svētkus svinējām 3 dienas – 1.diena bija saistīta ar ticības lietām, to stingri svētījām. 2.dienā gājām ķekatās, 3.dienā bija atpūta, atceršanās laiks. Arī ķekatās iešanai bija savs rituāls. Ne tā, kā mūsdienās, kad kāda sieviete stāstīja: “Bija atnākuši čigāni, ļoti skaļi dauzīja durvis. Mēs nelaidām iekšā, jo bērni jau gulēja. Viņi pēc tam atriebās – aiz durvīm atstāja veselu drazu kaudzi”.

Mēs bijām ļoti labsirdīgi. Bijām kādi 10 cilvēki salasījušies – gandrīz visi jaunieši. Jau labu laiku iepriekš sanācām kopā un izanalizējām katras mājas apstākļus. Vācām pat līdzekļus. Ja bijām bagātākās mājās, mēs savās kulēs iebāzām kaut ko

no cienasta, padzērām alu vai misu, bet nabadzīgāko mājās gluži otrādi - mēs atstājām uz galda savu cienastu. Visbiežāk ābolus, ko mans vectēvs vienmēr prata saglabāt istabaugšas pelavās. Vienam slimam puisītim uzdāvinājām mutes ermoņikas, citam – nopītas vīzes.

Visiem bija piemēroti tērpi no tā, kas bija pieejams. Lācim – apgriezts aītādas kažoks, galvā apgriezta ausaine, kājās - velteņi. Čigānietes mēs parasti bijām vairākas. Lai krāsaināk apģērbtos, mobilizējām mamas, vecmamas un tantes. Katrai no mums bija sava loma. Es biju zilētāja. Kaut cik apguvu rokas līniju stāstu, bet zilējot jau neko nevarēja saskatīt – apgaismojums bija viena pie griestiem piekārtā lampa ar mazu liesmu, jo petroleja bija jātaupa. Tad nu bija jāļauj vaļa fantāzijai. Neaizmirstams bija gadījums, kad es zilēju vienai vecai sievīnai, kuru bija pieņēmuši žēlastības maizē. Mēs ievācot ziņas, uzzinājām par viņas grūto mūžu. Ko labu es zilējot varēju viņai solīt. Vajadzēja izdomāt “laimīgo stāstu”, jo es nevienam neko sliktu neparedzēju. Kad saņēmu viņas roku, tā drebēja. Es nespēju par viņas nākotni melot. Izvilku kārtis un nu bija vieglāk, jo visu noteica izvilktās kārtis. Es sastāstīju tik daudz laba par viņas nākotni, ka viņas acis sāka mirdzēt. Es kopš tā laika ļoti vēlējos palīdzēt veciem cilvēkiem.

Vēl no bērības palicis prātā gadījums, ka mūsu mājās sabrauca čigāni – ļoti skaļi. Es paslēpos aiz krāsns. Bet viens no tiem – Dzērve – ļoti garš vīrietis mani paņēma klēpī, apmīļoja, pacēla pie griestiem un iedeva lielu, brīnumskaistu ābolu. Es to ābolu noturēju līdz pavasarim, kamēr tas sapuva. Man bija žēl to apēst. Vēlāk uzzināju, ka tas bija kaimiņskolas skolotājs. No tā laika es daudz domāju par labiem skolotājiem un man griebās par tādu kļūt.

Vēl atceros – pirms Ziemassvētkiem mūsmājās bija mīklu minēšanas vakari. Daudz mīklu zināja mana vecaimāte, bet vectēvs, vīdams auklas, smīnēja un bija beigās labākais atminētājs. Gudrojām visi, arī savas sacerējām. Neaizmirstami jautri bija brīži, kad atbrīvojām istabvidu, vienam aizsēja acis un bija jānoķer “vistiņa”. Kas bija par smieklīgu, priekīgu, kad kādu noķēra vai tas padevās!

Katrā mājā bija eglīte. Tā parasti nostāvēja līdz Zvaigznes dienai. Sanāca visi ap to, tad bija deklamēšana un citi priekšnesumi, lai dabūtu balvu. Eglīti ļoti apšušķojām. “Sniegs” bija vate, zaros sakārti dabīgie čiekuri, āboli, pa kādai konfektei, cepumam – tiem eglē bija īsāks mūžs, un neviens “nebija” redzējies, kur tie palika.

Skumīgi, ka skolas uzvedumā nebija arī Ziemassvētku vecīša. Agrākajos laikos šo lomu parasti uzņēmās skolotāji – vīrieši. Brīnišķīgi Salaveči bija skolotāji Onkulis, Misjūns. Viņi nekad nebija bargi. Katreiz viņiem pie jostas bija piesprausts žagars, bet, kad nāca rāšanas brīdis, viņi apmīļoja palaidnīti un mīļi pateica: “Tu vairs divniekus nepelni!”

Atceros, kā reiz Salatēvs pacēla rokās mazu sliņķīti, apmīļoja un paprastīja solījumu vairs nebūt sliņķītim. Izrādās vēlāk šis “sliņķītis” kļuva par izcili politiski valdība.

Es atkal atgriežos pie talantīgajiem Latgales ļaudīm, kuriem ir tik daudz brīnišķīgu tradīciju, ka ne uzskaitīt.

Visos gados tika daudz dziedāts. Vēl tagad atceros daudz dziesmu no tiem laikiem. Tolaik starp ļaudīm visos svētkos bieži skanēja novēlējumi: “Priecīgus...!”

Arī es šoreiz saku visiem šī stāsta lasītājiem: “Priecīgus Ziemassvētkus un citus svētkus!”

Ziemassvētkos iešu uz baznīcu, lūgšanās pateikšos Dievam, ka dzīvoju tik skaistā, talantīgā, tradīcijām bagātā, mīļā Tēvzemē, un lūgšos, lai nebūtu kara, katastrofu, lai daudz labu cilvēku, lai laba veselība visiem, lai gudra, tautu mīloša valdība un laimīga tauta!

Broņislava Ošāne Rudzātos